

Zasztowt, Leszek

Profesor Jerzy Dobrzycki (1927-2004)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 49/3-4, 7-38

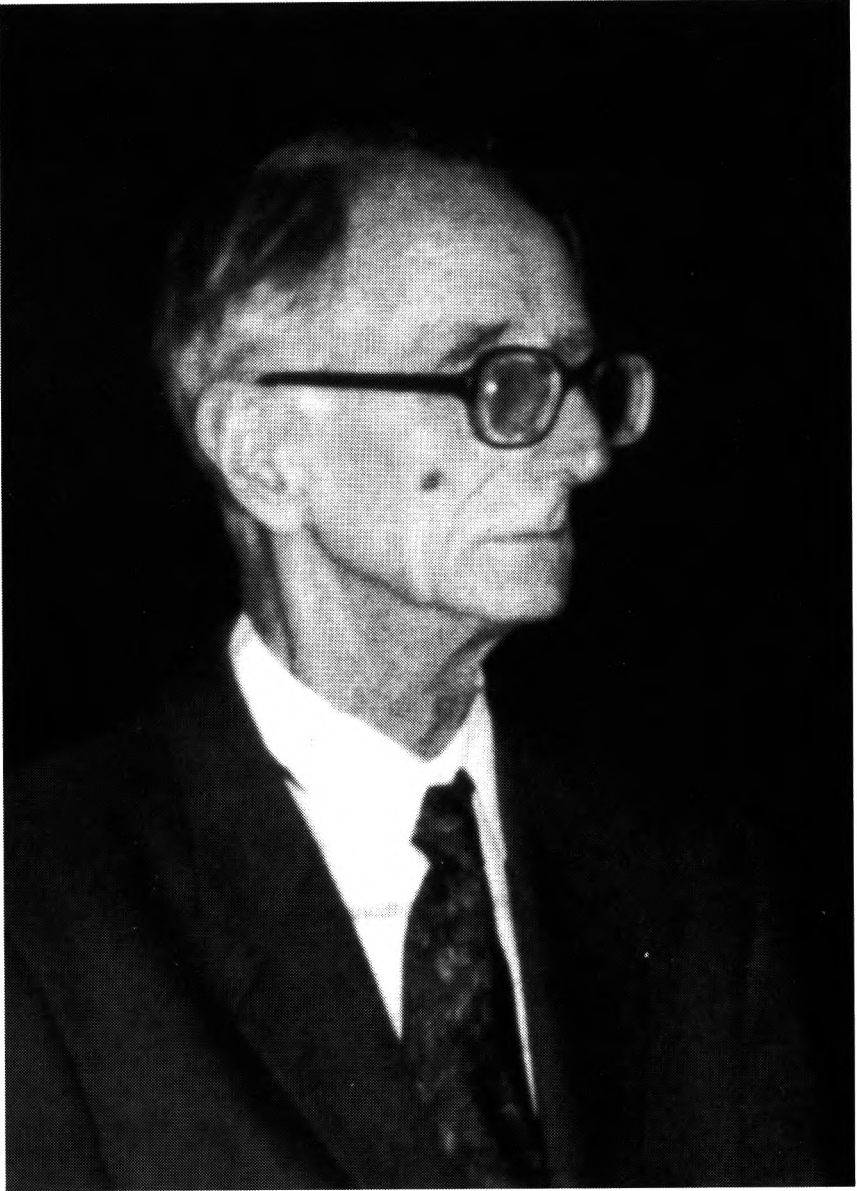
2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Leszek Zasztowt

Instytut Historii Nauki PAN

Warszawa

**PROFESOR JERZY DOBRZYCKI
(1927–2004)***

Dnia 1 lutego 2004 r. zmarł w Warszawie Jerzy Dobrzycki, historyk nauki, specjalizujący się w dziejach astronomii, uczoney o wszechstronnych zainteresowaniach, profesor w Instytucie Historii Nauki PAN. Był jednym z jego twórców i pierwszym z wyboru dyrektorem (w latach 1989–1995). Od roku 1983 aktywnie działał w Towarzystwie Naukowym Warszawskim (w latach 1992–1995 jako Sekretarz Generalny, po roku 1995 jako Sekretarz Wydziału III i członek Komisji Rewizyjnej). Był pochodzącym z wyboru członkiem Międzynarodowej Akademii Historii Nauki (*Académie Internationale d'Histoire des Sciences*), Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (*International Union of the History and Philosophy of Science*) oraz Międzynarodowej Unii Astronomicznej (*International Astronomical Union*). Jako członek komitetów redakcyjnych „Studi Galileani” (Castel Gandolfo) i „Journal for the History of Astronomy” (Cambridge) przyczynił się do trwałej obecności polskich badań z zakresu historii nauki w kręgu zachodnioeuropejskim. Przez wiele lat (1976–1997) wykładał historię nauki w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Był członkiem licznych komitetów

---

* Niniejszy tekst stanowi nieco zmodyfikowaną wersję artykułu Leszek Zasztowt: *Jerzy Dobrzycki (1927–2004)*. [w:] *Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk 1953–2003*. Warszawa 2004. Kolegium redakcyjne: Kalina Bartnicka (przewodnicząca).

naukowych: Komitetu Historii Nauki i Techniki, Komisji Neolatynistycznej Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej, następnie Komitetu Nauk o Kulturze PAN, Komitetu Astronomii, a także rad naukowych: Instytutu Historii Nauki, Archiwum i Muzeum Ziemi PAN.

Za najważniejsze swoje prace uważał publikacje z zakresu astronomii przedkopernikowskiej i historii astronomii polskiej¹. Na trwałe zapisały się prace kopernikańskie, w tym angielska edycja dzieła *O obrotach* zamieszczona w *Opera Omnia* Kopernika², wydana również w Anglii i USA. Wśród innych książek Profesora trwałe miejsce zajęła, napisana razem z Marianem Biskupem, praca o Koperniku, wydana w języku polskim, angielskim, japońskim i trzykrotnie w niemieckim³, a także biogram Kopernika zamieszczony w *Polskim Słowniku Biograficznym*⁴.

Wśród licznych wyróżnień i nagród Profesor otrzymał m.in.: nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego (1953), Krzyż Komandorski OOP (2003), Krzyż Kawalerski OOP (1983), Medal 25-lecia PAN (1985) i Odznakę honorową „Za zasługi dla archiwistyki” (1995).

Ostatnie lata życia poświęcił pracom nad zamykającym edycję tomem Dzieł wszystkich Mikołaja Kopernika, zawierającym pisma pomniejszych astronomów, przygotowywanym w ramach grantu prowadzonego przez profesora Andrzeja Wyczańskiego. Prace te udało się ukończyć mimo szybkich postępów trawiącej Profesora choroby.

Wysoki, szczupły, potrafił utrzymywać dystans, zwłaszcza w sytuacjach oficjalnych. Na wielu robił wrażenie człowieka oschłego i kostycznego. Wielu też obawiało się jego przenikliwego spojrzenia – łatwo potrafił dostrzec wszelkie śmieszności, niekonsekwencje, irracjonalność w zachowaniu i sytuacjach. Był wtedy bezceremonialnie uszczypliwy. Nienawidził przede wszystkim głupoty i w tej materii potrafił być szczerym do bólu. Jego krytycyzm miał też przełożenie na poglądy polityczne, w których nie było miejsca na akceptację rzeczywistości przed rokiem 1989. Był zdecydowanym zwolennikiem pierwszej „Solidarności” i krytykiem ancien régime’u. Ci, którym dane było poznać Go bliżej, przekonywali się, że Profesor to nie tylko doskonały gawędziarz (choć nie każdy był w stanie docenić ten Jego walor), ale także człowiek z gruntu życzliwy, zawsze gotowy przyjść drugiemu z pomocą. W trudnych sytuacjach, gdy decydowały się czyjeś losy, a brakowało oparcia, Profesor Dobrzycki był jedną z niewielu osób, które potrafiły, nie licząc się z konsekwencjami, podać pomocną dłoń. Zewnętrzny chłód maskował Jego autentyczną osobowość. Zazwyczaj małomówny, bywał cholerykiem, ale cholerykiem wesołym, który potrafił cieszyć się życiem. Uwielbiał robić kawały, w których dominowało angielskie poczucie humoru, żart sytuacyjny, słowne kalambury i humor abstrakcyjny. Wszystko to czynił w jak najlepszym stylu i z niebywałą klasą. Choć, znowu, nie każdemu było dane uchwycić komizm tych fraz czy sytuacji. Nie wszyscy też potrafili zrozumieć niuanse Jego wypowiedzi (dzięki czemu niektórzy adresaci uszczypliwych uwag nie zdawali sobie nawet sprawy z krytyki).

Był typem człowieka zmieniającego rzeczywistość. Choć zajmował się astronomią i jej historią, doskonale orientował się w mechanizmach życia ziemskiego. Wiedzę tę potrafił skutecznie wykorzystywać, nie licząc się z konsekwencjami, często poważnymi dla Niego osobiście. Cecha ta, w środowisku naukowym rzadka i zaskakująca, z jednej strony poszerzała grono Jego zwolenników, z drugiej sprawiała, że rosły również szeregi wrogów. Postawa Profesora sprawiała, że trudno było pozostać obojętnym wobec istniejących sporów czy dekować się na uboczu toczących się wydarzeń; wymuszała też na środowisku konieczność angażowania się i opowiadania po którejś ze stron. Profesor Dobrzycki był pod tym względem zaprzeczeniem typowego, unikającego konfliktów naukowca, charakterystycznego dla Polski okresu realnego socjalizmu.

***

Urodził się w Poznaniu 8 kwietnia 1927 r. w rodzinie, która – jak żartobliwie twierdził Profesor – była skrzyżowaniem pauperyzującej się szlachty mazowieckiej z awansującą ludnością rolniczą Małopolski (dziadek, organista, mieszkał w małej wiosce koło Skawiny⁵). Ojciec, Stanisław, był wybitnym filologiem i historykiem literatury polskiej, uczniem Stanisława Tarnowskiego, Jana Baudouina de Courtenay i Józefa Kallenbacha. Ten ostatni był promotorem jego doktoratu. W 1901 r. Stanisław objął Katedrę Języków i Literatur Słowiańskich w szwajcarskim Fryburgu. Po wojnie osiadł w Poznaniu jako profesor i rektor utworzonego wówczas Uniwersytetu Adama Mickiewicza.

W 1927 r., gdy urodził się Jerzy, ukazała się wydana przez Stanisława *Historia literatury polskiej*, o której Roman Pollak pisał, iż wyróżnia się od innych syntez tym, że szerzej uwzględniła czynniki natury socjologicznej, decydujące o zjawiskach literackich, i w nowatorski sposób ukazuje twórczość w powiązaniu z życiem literackim⁶. Po śmierci Stanisława (15 lipca 1931 r.) jego żona, Marcjanna Dobrzycka z domu Świerczewska, musiała samodzielnie wychowywać szóstkę dzieci. Wszystkie wybrały później drogę naukową. Najstarszy syn, Stanisław junior, urodzony we Fryburgu w 1905 r., został matematykiem i profesorem Politechniki w Lublinie. Młodsza o rok Maria (urodzona w 1906 r.), romanistka, była tłumaczem (przede wszystkim prac z zakresu historii sztuki); wyszła za mąż za Stanisława Kolbuszewskiego, historyka literatury, profesora uniwersytetu w Rydze i Wrocławiu. Irena (urodzona w 1909 r.) została profesorem anglistyki w Uniwersytecie Poznańskim, a następnie dziekanem anglistyki na Uniwersytecie Warszawskim; Jan, chemik specjalizujący się w cukrownictwie (urodzony w 1917 r.), wykładał na Akademii Rolniczej i w Politechnice Łódzkiej, gdzie również został profesorem. Najmłodsza córka, Anna – historyk sztuki (urodzona w 1920 r.) – pracowała w poznańskim Muzeum Narodowym jako kurator Galerii Malarstwa Obcego.

W 1939 r. Jerzy Dobrzycki ukończył sześcioklasową szkołę powszechną. Po wysiedleniu całej rodziny z Poznania w grudniu 1939 r., w ramach akcji oczyszczania terytoriów włączonych do Rzeszy z elementu polskiego, zamieszkał w ówczesnej Generalnej Guberni w Piotrkowie Trybunalskim. W latach 1940–1945 uczył się na tajnych kompletach gimnazjalnych i licealnych. Równocześnie od 1943 r. pracował jako pomocnik w kancelarii notarialnej oraz w pobliskiej cukierni. Egzamin maturalny zdał eksternistycznie w kwietniu 1945 r. w I Państwowym Liceum im. Mikołaja Kopernika [!] w Łodzi. W tym samym roku powrócił do Poznania i 1 czerwca został przyjęty na studia w zakresie astronomii na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Poznańskiego. Studia ukończył 4 kwietnia 1951 r., uzyskując stopień magistra filozofii. Dyplom magisterski podpisał ówczesny rektor Kazimierz Ajdukiewicz i dziekan Kazimierz Smulikowski.

Jeszcze w trakcie nauki, w 1948 r., rozpoczął pracę w uniwersyteckim Obserwatorium Astronomicznym, początkowo w charakterze bibliotekarza, wolontariusza. Dnia 1 grudnia 1949 r. został młodszym asystentem przy Katedrze Astronomii UP, następnie asystentem (od 1 kwietnia 1951 r.), a po ukończeniu studiów – od 1 grudnia 1952 r. – aspirantem przy tej Katedrze. Jak pisał rektor Uniwersytetu Poznańskiego, Dobrzycki (jeszcze przed uzyskaniem magisterium) brał czynny udział w obserwacjach, rachunkach astronomicznych i innych pracach Obserwatorium. W 1949 r. odkrył wspólnie z mgr. A. Kwikiem nową planetoidę, nazwaną *Posnania*, włączoną następnie do światowego katalogu małych planet, za co otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego w 1953 r.⁷

W okresie poznańskim, niezależnie od zajęć dydaktycznych, rozpoczął pracę nad doktoratem. Wykonał szereg prac rachunkowych i obserwacyjnych. Zaprojektował i wykonał aparaturę fotorejestrującą do kół deklinacyjnych koła południkowego. Brał udział w pracach Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii jako członek zarządu koła poznańskiego. Uczestniczył w pracach komitetów przygotowujących wystawy: obchodów Roku Kopernikowskiego (1953) w Poznaniu (Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk), Dzieje Zegara (Muzeum starodawne) oraz stałą ekspozycję w Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku. Już wówczas (1955) rozpoczął także współpracę z Komitetem Historii Nauki i Techniki PAN (początkowo Komisją Historii Nauki), a zwłaszcza z jego Zespołem historii astronomii, oraz z Międzynarodową Unią Astronomiczną, dla której opracował bibliografię astronomii polskiej. Została ona zamieszczona w *Bibliographie générale de l'astronomie 1881–1898*. W tym okresie specjalizował się w astrometrii, zwłaszcza zaś w astronomii pozycyjnej i geodezyjnej.

Dnia 12 listopada 1955 r. zawarł w podwarszawskim Ursusie związek małżeński z Marią Jadwigą Staniewską⁸. W grudniu 1955 r. został adiunktem w Zakładzie Astronomii PAN i wraz z żoną przeniósł się do Astronomicznej Stacji Szerokościowej PAN w Borowcu (dawniej Borówcu) w powiecie śremskim,

nieopodal Kórnika. Objął tam stanowisko obserwatora. Pracowali wspólnie. Maria Dobrzycka początkowo zatrudniona była w Politechnice Warszawskiej, a następnie w Stacji Zakładu Astronomii. Zorganizowali stałą służbę szerokości (badania wahań biegunów Ziemi), stanowiącą część polskiego programu Międzynarodowego Roku Geofizycznego. Służba szerokości Astronomicznej Stacji w Borowcu weszła też niebawem do międzynarodowej organizacji *Service Internationale Rapide des Latitudes*.

Od października 1957 r. Dobrzycki prowadził także wizualne obserwacje sztucznych satelitów Ziemi i kontynuował przygotowywanie doktoratu pod kierunkiem ówczesnego kierownika Stacji i szefa Zakładu Astronomii, profesora Józefa Witkowskiego. Witkowski doceniał prowadzone „z prawdziwym zapalem naukowym” obserwacje na teleskopie zenitalnym, dla których nie szczędził „czasu ani sił”. Podkreślał doskonałe wyniki uzyskane przez Dobrzyckiego, które zgadzały się z wynikami międzynarodowej służby szerokości. Cytował również opinię Dra N. Stoyko z Obserwatorium Paryskiego: *Les resultats obtenus a Borowiec sont excellents*⁹.

Od 1956 r. datuje się współpraca Dobrzyckiego z Zakładem Historii Nauki i Techniki PAN i osobiście z profesorem Aleksandrem Birkenmajerem. W nawiązaniu tej współpracy dopomogła mu opracowana wcześniej bibliografia polskiej literatury astronomicznej z lat 1881–1898. Został dokooptowany do grona badaczy przygotowujących zbiorowe dzieło *Historia astronomii w Polsce*¹⁰. Prace nad nim trwały przez cały okres lat sześćdziesiątych, a zakończone zostały edycją tomu pierwszego dopiero w połowie lat siedemdziesiątych¹¹. Tom drugi ukazał się w 1983 r.¹²

Współpraca z Birkenmajerem, najwybitniejszym wówczas znawcą dzieł Kopernika i osobą o niekwestionowanym międzynarodowym autorytecie naukowym, stała się punktem zwrotnym w biografii Profesora. Birkenmajer potrafił docenić zalety młodego astronoma, który rzetelną wiedzę w zakresie swej dyscypliny łączył z doskonałą znajomością angielskiego, niemieckiego, francuskiego, łaciny i greki¹³.

W 1960 r. Dobrzycki, po złożeniu egzaminów doktorskich z zakresu astronomii klasycznej wraz z elementami astronomii gwiazdowej i geodezji wyższej z wyznaczania orbit (oraz z materializmu dialektycznego i historycznego), uzyskał stopień doktora nauk matematyczno-fizycznych na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie pracy *Badanie ruchu komety Holmes'a – Zbliżenie do Jowisza 1906–1913*. Jednomyślna, aprobująca obronę, uchwała Rady Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii podjęta została 10 grudnia 1960 r.

Doktorat był w gruncie rzeczy pracą z astronomii klasycznej i wpisywał się dokładnie w zakres prac dotyczących mechaniki nieba. Niemniej szereg prac Dobrzyckiego, zwłaszcza z zakresu historii astronomii, zbliżały Go do badań prowadzonych w warszawskim Zakładzie Historii Nauki i Techniki PAN, kierowanym początkowo przez astronoma, profesora Eugeniusza Rybkę, a *de facto*

przez jego zastępcę, historyka, docenta Jerzego Michalskiego (Rybka, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i dyrektor obserwatorium astronomicznego, specjalizujący się w fotometrii gwiazdowej i historii astronomii, nie chciał opuścić Krakowa). W grudniu 1960 r. Dobrzycki złożył podanie o przeniesienie służbowe ze Stacji i Zakładu Astronomii PAN do Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN w Warszawie. Zgodę na przeniesienie uzyskał 18 maja 1961 r. Wcześniej jeszcze wniosek Dobrzyckiego poparty został przez kolejnego kierownika Zakładu, profesora Bogdana Suchodolskiego. W piśmie skierowanym do Stefana Żółkiewskiego, Sekretarza Naukowego PAN, Suchodolski prosił o zaangażowanie dra Dobrzyckiego na etat zwolniony przez profesora Aleksandra Birkenmajera, w związku z jego odejściem na emeryturę. Przywoływał w nim¹⁴ pozytywną ocenę dotychczasowych prac Dobrzyckiego, przedstawioną przez Birkenmajera, i podkreślał konieczność wzmocnienia studiów kopernikańskich. Żółkiewski wniosek ten poparł, uznając prace nad edycją kopernikańską za priorytetowe¹⁵.

Dnia 1 czerwca 1961 r. Dobrzycki rozpoczął pracę w nowym miejscu. Jako adiunkt pod kierunkiem profesora Birkenmajera, w tak zwanej Sekcji III, prowadził badania nad astronomią średniowieczną, astronomią XV i XVI wieku oraz nad dziełem Kopernika. Opracowywał krytyczne wydania drobnych pism astronomicznych Kopernika oraz przystąpił do prac nad kontynuacją komentarza do *De revolutionibus*. Zaangażowany został także do prac organizacyjnych związanych ze zbliżającymi się obchodami 500-lecia urodzin Kopernika (1973) – pełnił funkcję sekretarza *Comité Nicolas Copernic*, międzynarodowego komitetu przygotowującego światowe obchody, powołanego w 1965 r. przez Międzynarodową Unię Historii i Filozofii Nauki (przewodniczył mu prof. Jerzy Bukowski); był też jednym z głównych organizatorów (z ramienia PAN) kongresu "Colloquia Copernicana" (Toruń 1973), podczas którego wygłosił referat *The Uppsala Notes*¹⁶. Później, w 1974 r., został przewodniczącym Komisji Nauki w Dobie Renesansu MUHiFN.

Równolegle przygotowywał pracę habilitacyjną. Kolokwium habilitacyjne miało miejsce na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i przedłożonej rozprawy habilitacyjnej zatytułowanej *Teoria precesji w astronomii średniowiecznej*¹⁷ uzyskał habilitację i stopień naukowy docenta nauk fizycznych w zakresie historii astronomii, zatwierdzony uchwałą Rady Wydziału w dniu 17 listopada 1965 r. Dyplom podpisali ówczesny rektor, historyk Witold Łukasiewicz, i dziekan, chemik Witold Zacharewicz. Z dniem 1 listopada 1966 r. powołany został przez Sekretarza Naukowego PAN Witolda Nowackiego na stanowisko samodzielnego pracownika naukowego.

Współpraca z Aleksandrem Birkenmajerem trwała do momentu śmierci profesora w 1967 r. Kilka lat później Dobrzycki napisał niewielkie studium poświęcone jego działalności w zakresie historii nauki¹⁸.

W maju 1964 r. Birkenmajer jako przewodniczący Rady Naukowej oraz Suchodolski jako kierownik ZHNiT wnioskowali o przedłużenie kontraktu Dobrzyckiego na dalsze trzy lata¹⁹. W kwietniu i maju 1963 r. Dobrzycki przebywał na dwumiesięcznym stypendium w *École Pratique* w Paryżu. Pobyt ten zaowocował kilkoma pracami opublikowanymi w języku francuskim, w tym przede wszystkim tekstem *Galileusz a Polska*²⁰ oraz recenzjami²¹. W październiku 1969 r. docent Dobrzycki objął funkcję kierownika Zespołu Historii Nauk Matematyczno-Fizycznych i Chemicznych ZHNiT. Miał wtedy 42 lata. Pięć lat później otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego i został powołany na stanowisko profesora Polskiej Akademii Nauk w Zakładzie Historii Nauki i Techniki²².

Recenzentami dorobku Dobrzyckiego byli profesorowie: Włodzimierz Zonn, Marian Biskup i Waldemar Voisé. Profesor Zonn podkreślał doskonałą orientację Dobrzyckiego w całości współczesnych badań astronomicznych. Uważał to za zjawisko niezmiernie rzadkie wśród historyków tej nauki. Jako cechy szczególnie godne uznania wskazywał gruntowną znajomość astronomii przedkopernikowskiej (nie często spotykaną zarówno w Polsce, jak i na świecie), a także daleko posunięty krytycyzm, ostrożność w wypowiedzianiu uogólnień, a jednocześnie głęboką znajomość problematyki. Profesor Biskup, omawiając dokonania Dobrzyckiego, wskazywał na unikalność Jego dorobku – jako jeden z nielicznych polskich badaczy podjął on próbę zsyntetyzowania astronomicznych osiągnięć Kopernika. Odwołując się do biogramu astronoma zamieszczonego w *Polskim Słowniku Biograficznym*, którego współautorem był Dobrzycki, Biskup podkreślał ukazany tam rzetelny przegląd najnowszych poglądów nauki światowej na powstanie, charakter i znaczenie odkrycia kopernikańskiego. Profesor Voisé zwracał uwagę na szereg ustaleń szczegółowych, a zwłaszcza poszerzenie bazy źródłowej dostępnej dla kopernikologów (pełna wersja *Commentariolus* – Komentarzyka z Aberdeen oraz sprostowanie błędnych atrybucji materiałów pseudo-kopernikowskich, jak np. notatek z Uppsali, rękopisów w Moskwie i Florencji)²³.

W 1974 r. ZHNiT połączony został z Pracownią Dziejów Oświaty PAN. Utworzono wówczas Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki, a Profesor powołany został na stanowisko zastępcy kierownika do spraw naukowych²⁴ (kierownikiem nowoutworzonej placówki został historyk, profesor Józef Miąso, a jego zastępcą do spraw ogólnych – dr Stanisław Mauersberg, adiunkt w Pracowni Dziejów Oświaty).

Oprócz funkcji dyrektorskiej Dobrzycki kierował także Pracownią Historii Nauk Ścisłych ZHNOiT. W 1977 r. dotychczasowy Zakład przekształcony został w Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki. Profesora powołano wówczas na stanowisko zastępcy dyrektora do spraw naukowych²⁵.

Do utworzenia Zakładu, a następnie Instytutu, przyczyniło się szereg sprzyjających okoliczności, jakie wystąpiły na początku lat siedemdziesiątych. PAN rozwijała się jako największa instytucja badawcza w Polsce. Ponieważ ówczesnym

władzom zależało na stworzeniu atrakcyjnego obrazu Polski, na rozwój nauki przeznaczano dość znaczne jak na owe czasy fundusze. Obchody roku kopernikowskiego podniosły prestiż i znaczenie badań kopernikańskich. Ta problematyka, budząca międzynarodowe zainteresowanie, pozwalała przedstawiać Polskę na arenie międzynarodowej jako państwo nowoczesne i otwarte na współpracę.

W 1974 r. Bogdan Suchodolski odszedł na emeryturę. Pozbawiono go zresztą wielu funkcji i stanowisk, mimo że profesor był jeszcze w pełni sił twórczych. Przestał wówczas być, między innymi, przewodniczącym Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN i redaktorem „Kwartalnika Pedagogicznego”. Władze Akademii uznały, że jest to dobry moment na scalenie dwóch wspomnianych placówek – ZHNIiT i Pracowni Dziejów Oświaty. Istotnym było również to, że funkcję kierownika, a następnie dyrektora IHNOiT PAN, można było powierzyć młodemu, świetnie zapowiadającemu się profesorowi, jakim był Józef Miąso, czterdziesto-czteroletni historyk posiadający do tego poważne zaplecze polityczne²⁶. Dobrzycki, podobnie jak większość pracowników nowej placówki, wiele zawdzięczał Suchodolskiemu i był niewątpliwie mocno zaangażowany w utrzymanie związku profesora z Zakładem. Dzięki zdecydowanej postawie całej profesury i, przede wszystkim, dyrekcji Zakładu i Instytutu profesor Suchodolski pozostał jako przewodniczący Rady Naukowej.

Dla profesora Dobrzyckiego lata siedemdziesiąte były wyjątkowo twórcze. Wydano drukiem, pod Jego redakcją, trzy tomy materiałów toruńskiego kongresu kopernikańskiego (w serii „Studia Copernicana”)²⁷. W 1975 r. ukazała się edycja łacińska *De revolutionibus* z komentarzami Birkenmajera i Dobrzyckiego²⁸. W tym samym roku ukazał się na łamach „Journal for the History of Astronomy” Jego ważny artykuł poświęcony *Commentariolus* Kopernika, którego kopia zachowała się w Aberdeen²⁹. Ukazały się także prace popularne o Koperniku i astronomii przedkopernikańskiej, w tym napisana razem z Marianem Biskupem monografia *Kopernik – uczonec i obywatel*. Monografia ta, wydana pierwotnie w języku polskim i angielskim, była następnie opublikowana trzykrotnie w Niemczech: w latach 1973, 1980 i 1983 r.³⁰. W 1973 r. ukazała się także w języku japońskim, wchodząc – obok prac innych autorów – w skład książki: *Kopernik a współczesność*. W 1975 r. opublikowany został w końcu tom pierwszy *Historii astronomii w Polsce*, a w 1978 r. krytyczna edycja angielska *De revolutionibus* Kopernika³¹.

Zwłaszcza ta ostatnia publikacja, świetnie opracowana od strony edytorskiej i profesjonalnie przygotowana przez Dobrzyckiego w zakresie komentarzy i aparatu naukowego, zyskała sobie bardzo wysoką ocenę w kręgach naukowych na całym świecie. Jej entuzjastyczne oceny miały przełożenie na dalsze losy edycji. W 1978 r. książka opublikowana została, równoległe do anglojęzycznego wydania polskiego, w Londynie i w Stanach Zjednoczonych, a następnie w roku 1992 wznowiona w USA³². Obecnie jest najpopularniejszym anglojęzycznym

wydaniem głównego dzieła Kopernika w wersji profesjonalnej, nadal rozpowszechnianym i kupowanym przez miłośników astronomii, cytowanym w wielu studiach i rozprawach poświęconych astronomii kopernikowskiej.

W końcu lat siedemdziesiątych Dobrzycki został także zastępcą przewodniczącego Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN.

Lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte były również okresem licznych podróży zagranicznych Profesora. Zaowocowały wieloma ważnymi kontaktami z uczonymi z różnych krajów. W tym okresie Profesor poczynił również szereg istotnych ustaleń źródłowych w zakresie literatury kopernikańskiej. Doskonała znajomość głównych języków kongresowych powodowała, że wkrótce stał się osobą powszechnie znaną zagranicą, swego rodzaju ambasadorem polskich badań kopernikowskich. Wśród historyków nauki podobnie rozległe kontakty miał tylko profesor Paweł Czartoryski. W 1971 r. Dobrzycki przebywał w Sztokholmie i na Uniwersytecie w Uppsali. Wziął także udział w Międzynarodowym Kongresie Nauki i Techniki w Moskwie i Leningradzie. W 1972 r. omawiał projekt angielskiego przekładu polskich pism Kopernika i brał udział w sesji kopernikowskiej w USA. Miał także wykłady w Wiedniu. W ramach prac przygotowawczych do obchodów Roku Kopernikowskiego prowadził kwerendy źródeł rękopiśmiennych w Amsterdamie. W 1973 r. wziął udział w sesji kopernikowskiej w Rzymie oraz w obchodach rocznicowych urodzin Kopernika w Republice Federalnej Niemiec i w NRD (Drezno). Uczestniczył także w otwarciu wystawy kopernikowskiej w Wiedniu. W 1974 r. wziął udział w XIV Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Kyoto w Japonii. W 1975 r. uczestniczył w sympozjum w Londynie. Rok później wziął udział w sympozjum poświęconym Thomasowi Harriotowi w Oksfordzie. W 1976 r. uczestniczył w Kongresie Międzynarodowej Unii Astronomicznej w Grenoble we Francji i prowadził badania archiwalne w Bratysławie. W 1977 r. ponownie znalazł się w USA, w Cambridge, Massachusetts, dla kontynuacji prac w zakresie wydawnictw kopernikańskich i przedyskutowania spraw związanych z organizacją kolejnego kongresu Międzynarodowej Unii Astronomicznej (przewodniczył wówczas Komisji 41 Unii). Wziął także udział w konferencjach w Szkocji (Edynburg) i w Czechosłowacji oraz w Międzynarodowym Kongresie Filozofii Średniowiecznej w RFN. Rok później uzyskał skierowanie na trzymiesięczne badania w Niemczech Zachodnich. W 1979 r. prowadził kwerendy w Cambridge, USA. Wziął również udział w konferencjach w Montrealu w Kanadzie i w Czechosłowacji. W 1981 r. uczestniczył w kongresie w Rumunii i konferencji w Anglii. W 1982 r. wziął udział w Kongresie Międzynarodowej Unii Astronomicznej w Grecji i we Włoszech.

Jednym z ostatnich międzynarodowych sympozjów, w których organizacji uczestniczył, była konferencja *Tycho de Brahe and Prague: Crossroads of European Science*, która odbyła się w Pradze w 2001 r.

W okresie pierwszej „Solidarności” Profesor zaangażował się mocno w działalność związkową. W 1980 r. przestał być zastępcą dyrektora IHNOiT PAN, zachowując jedynie stanowisko kierownika Zakładu Historii Nauk Ścisłych i Techniki. W okresie stanu wojennego uczestniczył w strajku pracowników IHN PAN w Pałacu Staszica. Mimo to powołana w Instytucie komisja weryfikacyjna wystawiła mu pozytywną opinię, podobnie zresztą jak i innym uczestnikom strajku.

Do momentu zawieszenia, a następnie zniesienia stanu wojennego, wielu pracowników Instytutu na znak protestu przywdziewało żałobę w dniu trzynastego każdego miesiąca. Ostentacyjnie i w milczeniu powstrzymywano się wówczas od pracy. W pierwszych miesiącach stanu wojennego niektórzy pracownicy Instytutu spotykali się w kościele św. Marcina przy ulicy Pivnej na Starym Mieście, który później stał się miejscem zebrań opozycji. W jednym z pierwszych takich spotkań uczestniczyli, między innymi, profesorowie Dobrzycki i Czartoryski³³. Profesor nie był jednak typem działacza. W latach osiemdziesiątych skoncentrował się przede wszystkim na pracy naukowej. Nie przeszkodziło mu to jednak przechować archiwum koła Związku z IHNOiT PAN przez cały okres stanu wojennego³⁴.

Przygotowywał w tym okresie rozdziały dotyczące historii nauk ścisłych i przyrodniczych do opracowywanego pod redakcją Bogdana Suchodolskiego i Zofii Skubały-Tokarskiej kolejnego tomu *Historii nauki polskiej*. Został on ostatecznie wydany w 1987 roku. Dobrzycki był autorem wstępu do działu nauk matematyczno-fizycznych oraz części poświęconej dziejom astronomii polskiej w latach 1863–1918³⁵. W 1987 r. ukazała się też popularna edycja polska księgi pierwszej dzieła Mikołaja Kopernika *O obrotach*, wydana profesjonalnie przez Towarzystwo Naukowe w Toruniu, a przygotowana przez Dobrzyckiego. W roku 1994 książka ta została wznowiona³⁶.

Koniec lat osiemdziesiątych był kolejnym okresem wzmożonej aktywności naukowej Profesora. Ukazały się wówczas dwie publikacje: napisana wspólnie z Tadeuszem Bieńkowskim praca *Kierunki rozwoju nauki*³⁷ oraz przygotowany z synem Adamem *Atlas nieba gwiazdowego: epoka J2000.0*, który szybko stał się przebojem wydawniczym nie tylko w środowisku astronomów i miłośników astronomii³⁸. W tym czasie ukazał się też ważny artykuł opublikowany w „Journal for the History of Astronomy”, przygotowany wspólnie z Lechem Szczuckim, na temat recepcji kopernikowskiego *Commentariolus* w Europie XVI wieku³⁹.

W dniu 17 grudnia 1989 r. Profesor Dobrzycki został wybrany na stanowisko dyrektora Instytutu na mocy jednogłośnej uchwały Rady Naukowej. Wybór ten został bez zastrzeżeń zatwierdzony przez Wiceprezesa i Sekretarza Naukowego PAN pismem z dnia 11 stycznia 1990 r.⁴⁰

Radość z następujących błyskawicznie zmian politycznych w kraju nie była jeszcze, mimo reform fiskalnych, przytłumiona pogłębiającymi się później kłopotami finansowymi nauki polskiej. Jednak i dla nauki rozpoczął się trudny okres,

w którym działalność badawcza, a tym samym sytuacja placówek PAN, poddana została zasadniczym zmianom. Przede wszystkim trzeba było pozbyć się starych nawyków, zrezygnować z wcześniejszych rozwiązań i unowocześnić Instytut.

Profesor wykazał się niebywałą sprawnością administracyjną. Płace pracowników były, delikatnie mówiąc, skromne. Jednak z istniejącego wówczas Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń (od roku 1991 Komitet Badań Naukowych), kierowanego od 1989 r. przez profesora Stefana Amsterdamskiego, napływały niezbędne do restrukturyzacji fundusze. IHNOiT PAN, podobnie jak i inne placówki Akademii, w pierwszym okresie dekady lat dziewięćdziesiątych zmodernizował się. Wyposażony został w nowoczesne, jak na owe czasy, komputery. Było ich początkowo dwa, a następnie kilkanaście. Komputeryzacja wymusiła konieczność przeszkolenia pracowników w ich obsłudze. Profesor okazał się tu niezastąpiony: zaczął szkolenie od swej asystentki Aleksandry Szpilewicz⁴¹, której cierpliwie tłumaczył, że to nic trudnego: nawet mała potrafi naciskać klawisze, zwłaszcza gdy ją do tego zachęcić widokiem banana (i kładł obok klawiatury rzeczony banan, artykuł wówczas deficytowy). Na podarowanej jej odbitce artykułu *One Copernican Table* napisał: „Pani Oli w dniu komputeryzacji Zakładu – 5 grudnia 1986 r.”. W styczniu roku następnego mogła się już, dzięki tej swoistej formie edukacji „personelu”, ukazać pierwsza złożona komputerowo publikacja. Drugim z komputerów zawładnęła księgowość: Agnieszka Czarnecka i Juliusz Milewski, często z pomocą Profesora, szybko zracjonalizowali dzięki temu pracę swego działu.

Udawało się wygospodarować niezbędne środki na zakup książek i czasopism. Wiele z nich Instytut otrzymywał bezpłatnie, drogą wymiany. Do drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych udało się utrzymać księgozbiór biblioteki IHNOiT PAN na wysokim poziomie. Stanowiła nadal – tak jak w latach siedemdziesiątych – najlepszą bibliotekę specjalistyczną z zakresu historii nauki, oświaty i techniki w Europie środkowowschodniej.

Profesor zmuszony był zrezygnować z usług dotychczasowych stałych wydawców prac Instytutu: Państwowego Wydawnictwa Naukowego i wrocławskiego Ossolineum. Stawki urynkowionych wydawnictw były nie do zaakceptowania. Ostatnią pozycją wydaną przez Ossolineum był tom piąty, część pierwsza *Historii nauki polskiej*, obejmujący lata 1918–1951⁴². Zorganizowano własne wydawnictwo (z własnym *logo*)⁴³, które z powodzeniem przejęło edycję czasopism, poczynając od „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”, poprzez ukazujące się nieregularnie „Studia i Materiały do Dziejów Nauki”, wkrótce przekształcone w półrocznik „Analecta”, po „Rozprawy z Dziejów Oświaty”. Wydawnictwo IHN przejęło również edycję książek, w tym publikowanych w dwóch głównych seriach: *Monografii z Dziejów Nauki i Techniki* oraz *Monografii z Dziejów Oświaty*, a także edycję *Studia Copernicana*. Przywrócono edycję *Archiwum Dziejów Oświaty*⁴⁴ i rozpoczęto wydawanie książek poza seriami⁴⁵. Profesor postanowił

także rozpocząć edycję *Historii nauki polskiej. Wiek XX*, w postaci zeszytów obejmujących grupy pokrewnych dyscyplin. W ten sposób, przy wsparciu Fundacji im. Wojciecha Świątosławskiego, ukazał się zeszyt pierwszy obejmujący nauki ścisłe, a następnie zeszyt poświęcony naukom o Ziemi⁴⁶. W późniejszym okresie wydano również nauki filologiczne⁴⁷. Podejmowano sporadycznie specjalne inicjatywy wydawnicze. Za zgodą prezydenta Edwarda Raczyńskiego z Londynu opublikowano reprint wspomnień Wirydianny Fiszerowej⁴⁸.

Wydawnictwo było na tyle prężne, iż mogło podejmować się realizacji zleceń z zewnątrz. W ten sposób ukazały się między innymi, niezwykle trudne od strony edytorskiej z racji języka staroniemieckiego, *Akta stanów Prus Królewskich* w opracowaniu Mariana Biskupa i Ireny Jarosz-Biskupowej⁴⁹.

Wśród licznych konferencji naukowych, organizowanych przez Instytut, warto wspomnieć dwie największe: sympozjum „Narodziny i działalność Polish University College (1947–1953)”, w pięćdziesiątą rocznicę powołania w Wielkiej Brytanii Komisji Akademickich Studiów Technicznych (5 I 1942 r.) – Warszawa, 9–11 września 1992 r. oraz „Nauka wobec totalitaryzmów”, w 55 rocznicę wybuchu II wojny światowej, Warszawa, 15–17 września 1994 r.⁵⁰ Ważne opracowania opublikowane zostały w kilkakrotnie wznawianym i uzupełnianym wydawnictwie *Lwowskie środowisko naukowe w latach 1939–1945*, również jako pokłosie sesji⁵¹, oraz na temat działalności i dorobku środowiska pijarskiego w Polsce XVII–XIX w.⁵²

W 1993 r. nazwę Instytutu skrócono na Instytut Historii Nauki PAN, co Profesor postulował od dawna. W ciągu niepełnych dwóch kadencji piastowania stanowiska dyrektora Profesor Dobrzycki, dzięki osiągnięciom badawczym placówki, wywalczył dla niej najwyższą kategorię – kategorię A – w rankingu Komitetu Badań Naukowych. Od 1 marca 1990 r. był również kierownikiem Centralnego Programu Badań Podstawowych nr 08.08 pt. *Nauka i edukacja w rozwoju narodu i państwa polskiego*.

Piastując stanowisko Sekretarza Generalnego TNW w latach 1992–1995 Profesor przyczynił się do zmniejszenia kosztów wydawnictw Towarzystwa. „Roczniki TNW”, w tym kilka zaległych numerów, do których materiały gromadzono jeszcze w latach osiemdziesiątych, zaczęto publikować poza Ossolineum. Ostatnim „Rocznikiem” wydanym przez Ossolineum był łączony tom 51 i 52, za lata 1988 i 1989, który ukazał się w 1992 r.⁵³. Kolejne opracowywane były już edytorsko przez redakcję, którą kierował Edward Rużyło, redaktor naczelny wydawnictw TNW, i drukowane bez pośredników⁵⁴. Od tomu 55 za rok 1992 składem „Roczników” zajęła się firma „Retro-Art” (następnie Dorota Kozłowska), zaś drukiem i oprawą „Paper & Tinta”⁵⁵. Podobne zmiany nastąpiły w wydawnictwach książkowych Towarzystwa.

Pod kierunkiem Profesora uporządkowane zostało także archiwum TNW. Po raz pierwszy dokonano weryfikacji listy członów Towarzystwa, by ustalić nazwiska osób, które zostały przyjęte przed rozwiązaniem instytucji w roku 1952,

a nie uwzględnione w składzie Towarzystwa reaktywowanego po roku 1980⁵⁶. Opublikowano wówczas zweryfikowany Spis członków TNW⁵⁷.

W 1991 r. Profesor Dobrzycki otrzymał również propozycję objęcia funkcji prezesa reaktywowanej Kasy imienia Józefa Mianowskiego – Fundacji Popierania Nauki. Mimo że się do jej reaktywacji walczył, przyjęcia godności odmówił – prezesem Kasy wybrany został ostatecznie profesor Władysław Findeisen.

Po objęciu stanowiska dyrektora IHN PAN na drugą kadencję z dniem 1 maja 1993 r., co odbyło się z pewnymi perturbacjami, Profesor postanowił przebrać ją w 1995 r. Od 1 listopada 1992 r. był już profesorem zwyczajnym⁵⁸, a od 15 października 1997 r., w związku ze zmianami wprowadzonymi w stopniach i tytułach naukowych, mianowany profesorem w Instytucie Historii Nauki PAN⁵⁹. Warto dodać, że Rada Naukowa IHNOiT wniosek w sprawie „uzwyczajnienia” profesury Dobrzyckiego przegłosowała prawie jednomyślnie⁶⁰. Rezygnacja z funkcji dyrektora została przyjęta przez ówczesnego Wiceprezesa i Sekretarza Naukowego PAN Andrzeja Wyczańskiego⁶¹.

Po odejściu z funkcji Profesor skoncentrował się na badaniach nad historią astronomii wczesnego renesansu. Zaowocowały one wspólnymi pracami z profesorami Owenem Gingerichem (Harvard) i Richardem Kremerem (*Dartmouth College*), dotyczącymi między innymi metod badań astronomii tego okresu⁶². Wyniki ich zostały opublikowane w kilku ważnych tekstach, które ukazały się przede wszystkim w „*Journal for the History of Astronomy*”⁶³. Oddają one jedynie w niewielkim stopniu szeroki zakres współpracy i przyjaźni, która – zwłaszcza z Owenem Gingerichem – trwała pomyślnie przez wiele lat.

„*Journal for the History of Astronomy*” to główne pismo, z którym Profesor był związany nie tylko jako członek redakcji, ale także jako autor. Po roku 1990, oprócz wspomnianych prac napisanych z Gingerichem i Kremerem, opublikował w nim jeszcze kilka innych tekstów⁶⁴. Drugim periodykiem, w którym często publikował, było „*Vistas in Astronomy*”. Na jego łamach ukazało się wiele prac, w tym kilka autorstwa Dobrzyckiego, poświęconych Kopernikowi i Keplerowi oraz ogólnym problemom astronomii i jej historii⁶⁵. W tym czasie, razem z Tadeuszem Bieńkowskim, wydał pracę *Staropolski świat nauki*⁶⁶ oraz dwa ważne artykuły opublikowane na łamach „*Odrodzenia i Reformacji w Polsce*”⁶⁷. Napisał również wspomnienie o profesorze Pawle Czartoryskim⁶⁸ i opracował hasło o Towarzystwie Naukowym Warszawskim do nowej, sześciotomowej *Encyklopedii PWN*⁶⁹. Okazjonalnie publikował, jak dawniej, w „*Uranii*”⁷⁰.

Prace nad dziełem Kopernika w latach siedemdziesiątych zbliżyły Dobrzyckiego z historykami filozofii: profesorami Juliuszem Domańskim i Lechem Szczuckim, z którymi pozostawał w bliskich kontaktach naukowych do końca. Ze Szczuckim opublikował wspomniany już artykuł w „*Journal for the History of Astronomy*”. Podobnie ważna była znajomość z fizykiem i historykiem nauk ścisłych, profesorem Andrzejem Kajetanem Wróblewskim, rektorem Uniwersytetu Warszawskiego, późniejszym przewodniczącym Rady Naukowej IHN PAN.

Wśród osób, które wysoko cenił, wymienić należy również slawistkę, profesor Ewę Rzetelską-Feleszko, Sekretarza Generalnego TNW w okresie poprzedzającym kadencję Dobrzyckiego i później.

Profesor kultywował również stare przyjaźnie z profesorami: historykiem Marianem Wojciechowskim, kolegą ze szkoły powszechnej w Poznaniu, i technikiem Markiem Sokołowskim, z którym zaprzyjaźnił się w okresie okupacji w Piotrkowie Trybunalskim. Wraz z małżonkami grywali z upodobaniem w brydża.

Pozazawodowe zainteresowania Profesora koncentrowały się na muzyce dawnej i klasycznej, której był doskonałym znawcą, oraz na turystyce – odbywał wędrówki piesze, rowerowe i kajakowe, zimą jeździł na nartach.

Aktywność naukowa Profesora odzwierciedlała w pewnym stopniu Jego charakter. Choć w badaniach wykazywał dziecięcy niemal entuzjazm, opisywał ich wyniki w sposób niezmiernie lakoniczny, kreśląc teksty dopóty, dopóki pozostawało w nich choć jedno – zbędne jego zdaniem – słowo. Nigdy przeto nie podejmował prac monumentalnych – wołał krótkie formy, niewielkie studia i rozprawy. Uważał, że ważniejsze są mniejsze prace publikowane w językach dostępnych dla wszystkich niż nawet poważne, obszernie dzieła, skazane jednak na marginalność z racji hermetyczności języka. Interesowało Go również zbyt wiele tematów, aby do końca i na długi okres zaangażować się w pracę tylko nad jednym z nich. Nie zmienia to faktu, że nad niektórymi, ulubionymi problemami, pracował wytrwale przez wiele lat.

Zawsze doceniał potrzebę rzetelnej popularyzacji nauki, zwłaszcza poprzez ukazywanie jej dziejów. Z podejmowanych na tym polu działań bardzo się cieszył, sam jednak nie potrafił pokonać bariery lakoniczności, uniemożliwiającej tego rodzaju pisarstwo. Dopiero na emeryturze zdołał przygotować do druku, z pomocą Jarosława Włodarczyka, zaplanowaną dużo wcześniej monografię *Historia naturalna gwiazdozbiorów* – ukazała się ona ostatecznie w 2002 r.⁷¹.

Niestety, choroba czyniła zastraszające postępy. Coraz trudniej było się z Profesorem porozumieć. W 2003 r. stało się już jasne, że jest to spowodowane postępującą chorobą o skutkach zbliżonych do efektów choroby Alzheimera.

W końcu lat dziewięćdziesiątych, w czasie międzynarodowego kongresu poświęconego tej chorobie, który odbywał się w Pałacu Staszica, Profesor – jak to miał w zwyczaju – robił dowcipy. Na oficjalnej plakietce *International Alzheimer Congress* w miejscu przeznaczonym na nazwisko uczestnika wpisał: że co proszę? Traf chciał, że sam dotknięty został chorobą o podobnych skutkach.

Pochowany jest na małym, pięknym cmentarzu na górcie, założonym około 1800 r., otoczonym starymi drzewami, przy ulicy Mehoffera na warszawskim Tarchominie. Nieopodal znajduje się grób rodziny Gintowt-Dziewiałtowskich. To odpowiednie miejsce, zważywszy, że Profesor cenił sobie ładne otoczenie i dobre towarzystwo. W pamięci osób będących z Nim blisko pozostanie zawsze uśmiechnięty, dowcipny i pogodny. Takim Go zapamiętam.

WYKAZ PUBLIKACJI PROFESORA JERZEGO DOBRZYCKIEGO
ZA LATA 1949–2003:

1949

1. *Photometric observations of Pluto*, „Circular of the International Astronomical Union”, 1949, nr 1210.
2. (*Astronomiczne obserwacje komet*), „Circular of the International Astronomical Union”, nr nr 1233, 1312, 1356, 1504, z lat 1949–1955.
3. *Observations of the Minor Planet 1949 SC*, „Bulletin de la Société des Amis des Sciences”, Poznań, Série B, T. 10, 1949, s. 249.

1952

4. (Współautor G. A d a m o p u l o s): *Periodic Comet Schaumasse (1951)*, „Circular of the International Astronomical Union”, 1952, nr 1346, s. 2.
5. *Astrographic positions of minor planets obtained at the Poznań University Observatory*, „Acta Astronomica”, Serie C, T. 5, 1952, s. 16.

1953

6. *Observations of minor planets made at the Poznań University Observatory*, „Bull. Soc. Amis Sci.”, Série B, T. 12, 1953, s. 215.
7. *The definitive orbit of the Comet 1914e (Campbell)*, „Bull. Soc. Amis Sci.”, Serie B, T. 12, 1953, s. 113.
8. *Zegary słoneczne*, [w:] *Dzieje zegara*, Muzeum Narodowe, Poznań 1953, s. 14.
9. Kształtowanie się założeń systemu kopernikowskiego, „Przegląd Zachodni”, R. IX, T. 3, 1953, nr 11–12, s. 571–578.

1955

10. *Stale astronomiczne*, „Postępy Astronomii”, T. 3, 1955, s. 106.

1956

11. [*Bibliografia astronomii polskiej*], [w:] *Bibliographie générale de l'astronomie 1881–1898*, Bruxelles 1956(?).
12. *Atlas nieba gwiazdzistego widocznego w Polsce*, Poznań 1956 PWN, 23 s., il. (książka).
13. *W sprawie komentarza do I księgi „Obrotów” M. Kopernika*, „Postępy Astronomii”, T. 4, 1956, s. 102.

1958

14. *Badania nad wahaniami bieguna w B.I.H.*, „Postępy Astronomii”, T. 6, 1958, s. 118.
15. (Współautor M. D o b r z y c k a): *Auxiliary Tables for Computing Apparent Declinations of Stars in the Pleiades*, „Acta Astronomica”, T. 8, 1958, s. 97.

1959

16. *Observations of Artificial Earth Satellites made at the Latitude Station at Borowiec*, „Acta Geophysica Polonica”, T. 7, 1959, s. 9.

1960

17. *Results of the latitude determination*, „Cyrkularz Astronomicznej Stacji Szerokościowej PAN w Borówcu”, nr 1–16, 1960–1961.

1961

18. *Latitude variations of Borowiec in the period 1957.8–1960.1*, „Acta Astronomica”, T. 11, 1961, s. 255.
19. *Remarks on the influence of instrumental errors on the measured latitude*, „Acta Astronomica”, T. 11, 1961, s. 255.
20. E. R o s e n, *Three Copernican Treatises*, „Archives Internationales d'Histoire des Sciences”, nr 54/55, 1961, s. 157 (recenzja).

1962

21. A. P a n n e k o e k , *A History of Astronomy*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 7, 1962, s. 565 (recenzja).
22. H. K e s t e n , *Kopernik i jego czasy*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 7, 1962, s. 567 (recenzja).

1963

23. *Astronomiczna interpretacja prehistorycznych zabytków na terenie Polski*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 8, 1963, s. 23.
24. *Katalog gwiazd w „De revolutionibus”*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, Seria C, T. 7, 1963, s. 109.
25. A. S h i r a k a t s i , *Kosmografia*, „Archives Int. D’Histoire des Sciences”, nr 64, 1963, s. 320 (recenzja).

1964

26. *Galileusz jako astronom*, „Problemy”, R. 20, 1964, s. 474.
27. *Galilée et la Pologne*, „Hebdomadaire Polonais” nr 50, 1964, s. 7.
28. R. S m a l l , *An account of the astronomical discoveries of Kepler*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 9, 1964, s. 323 (recenzja).

1965

29. *Teoria precesji w astronomii średniowiecznej*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria C: „Historia Nauk Matematycznych, Fizyko-Chemicznych i Geologiczno-Geograficznych”, T. 11, 1965, s. 3–47.
30. Jerome Raymond R a v e t z : *Astronomia i kosmologia w dziele Kopernika*, przełożył Jerzy D o b r z y c k i , Monografie z Dziejów Nauki i Techniki, T. XXX, Ossolineum, Wrocław 1965, 92 s.
31. W. S t a h l m a n , O. G i n g e r i c h , *Solar and Planetary Longitudes*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 10, 1965, s. 180 (recenzja).
32. N. K o p e r n i k , *O vrašćenijach niebiesnych sfer*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 10, 1965, s. 180 (recenzja).
33. *Symposium Historii astronomii w Hamburgu (22–24 VIII 1964)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 10: 1965, s. 490–491.

1966

34. *XI Międzynarodowy Kongres Historii Nauki. Warszawa, Kraków 24–31 sierpnia 1965 r.*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 11: 1966, s. 157–169.

1968

35. (Współautor Leszek H a j d u k i e w i c z): *Mikołaj Kopernik (1473–1543)*. [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. XIV, Wrocław 1968–69, s. 3–16.
36. *Marian Kowalski (1821–1884)*. [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. XIV, Wrocław 1968–69, s. 566–567.

1971

37. *Astronomia przedkopernikowska*, Biblioteka Kopernikańska, nr 7, Prace popularnonaukowe, nr 47, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Toruń 1971, 57 s.
38. *John Werner's theory of the motion of the eighth sphere*, [w:] *Actes du XII Congrès International des Sciences Historiques*, Paris 1971, s. 43–45.

1972

39. *Études sur l'audience de la théorie héliocentrique. Conférences du Symposium de l'UIHPS*. Toruń 1973, Redaktor tomu Jerzy D o b r z y c k i, *Studia Copernicana 5. Colloquia Copernicana 1*, Ossolineum, Wrocław 1972, 368 s. (toż także w języku angielskim i niemieckim).
40. (Współautor Marian B i s k u p): *Mikołaj Kopernik, uczonec i obywatel*, Interpres, Warszawa 1972, 114 s.
41. (Współautor Marian B i s k u p): *Copernicus, scholar and citizen*, Interpres Publishers, Warszawa 1972, 119 p.

1973

42. *The reception of Copernicus' heliocentric theory. Proceedings of a symposium organized by the Nicolaus Copernicus Committee of the International Union of the History and Philosophy of Science, Toruń. Poland 1973*, edited by Jerzy D o b r z y c k i, *Studia Copernicana 5. Colloquia Copernicana 1*. D. Reidel Publishers, Dordrecht, Boston 1973, 368 p.

43. *Études sur l'audience de la théorie héliocentrique. Conférences du Symposium de l'UIHPS. Toruń 1973*, Redaktor tomu Jerzy D o b r z y c k i , *Studia Copernicana 6. Colloquia Copernicana 2*, Ossolineum, Wrocław 1972, 132 s. (toż także w języku angielskim, niemieckim i włoskim).
44. *The Aberdeen Copy of Copernicus's „Commentariolus”*, „Journal for the History of Astronomy”, T. 4, 1973, nr 2, s. 124–127.
45. (Współautor M. B i s k u p): *Nicolaus Copernicus: Gelehrter und Staatsbürger*, B.G. Teubner, Leipzig 1980, 86 s. (wyd. 1).
46. (Współautor M. B i s k u p): *Kopernik a współczesność*, Tokio 1973, s. 123–240 (w języku japońskim).
47. *Kepler in Żagań*, „Organon”, Nr 9, 1973, s. 147–153.
48. *Uwagi o szwedzkich zapiskach Mikołaja Kopernika*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 18: 1973, z. 3, s. 485–494.

1974

49. *Tadeusz Banachiewicz*, [w:] *Scienzati e technologi*, Vol. I, Milano 1974, s. 75–76.
50. *Colloquia Copernicana, [Olsztyn–Toruń, 5–12 IX 1973]*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 19, 1974, s. 176–179. (recenzja).

1975

51. *Astronomia i astrologia w średniowieczu*, [w:] *Historia astronomii w Polsce*, pod red. Eugeniusza R y b k i , Ossolineum, Wrocław 1975, T. I, s. 31–41.
52. *Astronomia w czasach prehistorycznych*, [w:] *Historia astronomii w Polsce*, pod red. Eugeniusza R y b k i , Ossolineum, Wrocław 1975, T. I, s. 23–29.
53. *Mikołaj Kopernik*, [w:] *Historia astronomii w Polsce*, pod red. Eugeniusza R y b k i , Ossolineum, Wrocław 1975, T. I, s. 127–156, tabl. 4.
54. *The centre of the universe in the Copernican astronomy*, [w:] *Avant, avec, apres Copernic*, Paris 1975, s. 117–118.
55. *Copernicus and the expanding Aristotelian universe*, [w:] *Copernico e la cosmologia moderna*, Roma 1975, s. 61–63.
56. *Jana Śniadeckiego przypisy do „Pism rozmaitych”*, [w:] *Przeszłość przyszłości. Księga ofiarowana Bogdanowi Suchodolskiemu*, Warszawa 1975, s. 59–61.
57. *New sources for the prehistory of calendar reform*, [w:] *Proceedings XIV International Congress de Science*, Vol. 5, Tokyo 1975, s. 35–36.
58. *Nicolai Copernici De revolutionibus. Libri sex* [edidit Ricardus G a n s i n i e c , commentariis instruxerunt Alexander B i r k e n m a j e r , Georgius D o b r z y c k i . Commentaries in Linguam Latinam verterunt Andreas Kempfi,

- Georgius Wojtczak, Georgius Danielewicz], Academia Scientiarum Polona, Nicolai Copernici opera omnia, Vol 2, Varsaviae, Officine Publica Libris Scientificis Edendis, 1975, XXV, 146 s.
59. *Kepler w Żaganiu*, „Rocznik Lubuski”, T. 9, 1975, Zielona Góra, s. 285–295.
60. *The role of observations in the work of Copernicus*, „Vistas in Astronomy”, T. 17, 1975, s. 27–30.
61. *Kepler in Żagań*, „Vistas in Astronomy”, T. 18, 1975, s. 177–181.
62. *The Uppsala Notes*, [w:] *Proceeding of the Joint Symposium of the IAU and the IUHPS, cosponsored by the IAHS. Astronomy of Copernicus and its background, Toruń1973*, editors Owen Gingerich, Jerzy Dobrzycki, *Studia Copernicana 13, Colloquia Copernicana 3*, Ossolineum, Wrocław 1975, s. 161–197.
63. *Proceeding of the Joint Symposium of the IAU and the IUHPS, cosponsored by the IAHS. Astronomy of Copernicus and its background, Toruń1973*, editors Owen Gingerich, Jerzy Dobrzycki, *Studia Copernicana 13, Colloquia Copernicana 3*, Ossolineum, Wrocław 1975, 212 s. (toż także w języku francuskim).

1976

64. *Komentarz*, [w:] *Mikołaj Kopernik, O obrotach, Polska Akademia Nauk, Mikołaj Kopernik, Dzieła wszystkie*, T. 2, Państwowe Wydawnictwa Naukowe, Warszawa-Kraków 1976, s. 360–402.

1977

65. *The astronomy of Copernicus*, [w:] *Nicholas Copernicus: quincentenary celebrations, final report*, Wrocław-Warszawa 1977, s. 153–157.
66. *Rozprawa konkursowa Simona Lhuilliera z r. 1786 o metodzie granic*, „Biuletyn Lubelskiego Towarzystwa Naukowego”, Sec. C, Vol. 19, 1977, s. 79–83.
67. *Les tables astronomiques de Louvain, Bruxelles 1976*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 8, 1977, s. 216. (recenzja).
68. O. Neugebauer, *A History of Ancient Mathematical Astronomy, Berlin 1975*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 22, 1977, nr 4, s. 850–851. (recenzja).

1978

69. Nicholas Copernicus: *On the Revolutions*, ed. by J. Dobrzycki, transl. and commentary Edward Rosen, Polish Academy of Sciences, Nicholas Copernicus, *Complete works*. 2, Polish Scientific Publishers, Cracow 1978, XVII, 451 s., il.
70. Nicholas Copernicus: *On the Revolutions*, ed. by J. Dobrzycki, transl. by E. Rosen, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1978, 481 s. (edycja amerykańska)
71. *Aleksander Birkenmajer jako historyk nauki*, „Przegląd Biblioteczny”, 1978, s. 169–174.
72. *Historia nauk matematycznych, fizyczno-chemicznych i geologiczno-geograficznych*, red. naukowa J. Dobrzycki, Warszawa 1978 PWN, 152 s.
73. *Pierwsze próby interpretacji geometrycznej liczb zespolonych*, „Folia Societatis Scientiarum Lubliniensis”, Vol. 20, 1978, „Matematyka-Fizyka-Chemia”, z. 1, s. 47–50.
74. R. Berendzen (et al.), *Man discovers the galaxies*, New York 1976, „Archives International d’Histoire des Sciences”, Vol. 28, 1978, s. 334. (recenzja).
75. F. Hoyle, *On Stonehenge*, San Francisco 1977, „Space Science Reviews”, Vol. 21, 1978, s. 704–705. (recenzja).

1979

76. *History of Astronomy*, „Transactions of the International Astronomical Union”, T. 17, 1979, s. 187.
77. (Współautor O. Gingerich): *Book review – The Nature of Scientific Discovery*, „Journal for the History of Astronomy”, 1979, nr 10, s. 129. (recenzja).

1980

78. (Współautor M. Biskup): *Nicolaus Copernicus: Gelehrter und Staatsbürger*, B.G. Teubner, Leipzig 1980, 86 s. (wyd. 2).

1982

79. W.G. Hoyt, *Planets X and Pluto*, Tutson 1980, „Archives International d’Histoire des Sciences”, Vol. 32, 1982, s. 303–304. (recenzja).

80. E. P o u l l e , *Equatoires, Geneve 1980*, „Centaurus”, Vol. 26, 1982, s. 219–220. (recenzja).

1983

81. (Współautor M. B i s k u p): *Nicolaus Copernicus: Gelehrter und Staatsbürger*, B.G. Teubner, Leipzig 1983, 100 s. (wyd. 3).
82. *Aproksymacja eliptycznych orbit planetarnych w astronomii starożytnej i średniowiecznej*, „Postępy Astronomii”, R. 31, 1983, s. 91–97.
83. *Astronomical aspects of the calendar reform*, [w:] *Gregorian Reform of the Calendar*, Roma 1983, s. 117–127.
84. *Presentazione*, [w:] *Scienza e filosofia all'Universita di Padova nel Quattrocento*, Padova 1983, s. 9.
85. A. G r y g a r , Z. H o r s k y , *Vesmir, Praha 1979*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 14, 1983, s. 148. (recenzja).
86. E. P o u l l e , *Les sources astronomiques, Turnhout 1981*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 14, 1983, s. 147–148. (recenzja).

1984

87. (Współautor Maria D o b r z y c k a): *Orientacja średniowiecznych kosciółów w Wielkopolsce*, „Prace Instytutu Geodezji i Kartografii”, T. 31, 1984, z. 1, s. 17–23.

1985

88. *Astronomy versus Cartography – Late Medieval Longitudes*, „Vistas in Astronomy”, 1985, nr 28, s. 187.
89. *Astronomy versus Cartography – Late Medieval Longitudes*, [w:] *International Astronomical Union Colloq.84: Longitude Zero 1884–1984*, 1985, s. 187.

1986

90. *Tadeusz Banachiewicz and the orbit of Pluto*, „Zeszyty Naukowe Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Geodezja”, 1986, z. 87, s. 143.
91. *Jan Heweliusz, 1611–1687*, „Rocznik Astronomiczny na rok 1987”, Warszawa 1986, s. 4.

92. *Rejestr aparatury astronomicznej polskiej XVIII–XIX w.* [w:] *Greenwich List of Observatories*, Cambridge 1986, s. 49–50.
93. (Współautorzy J. M o g n e t , A. T i h o n , R. R o y e z , A. B e r g) : *Gregoras Nicephore, Calculations of the Solar Eclipse of 1330 July 16*, „Journal for the History of Astronomy”, 1986, nr 17, s. 199.
94. *One Copernican Table*, „Centaurus” 1986 vol. 29 s. 36–39.

1987

95. *Nauki matematyczno-fizyczne. Wstęp*, [w:] *Historia nauki polskiej*, pod red. B. S u c h o d o l s k i e g o , redaktor tomu Z. S k u b a ł a - T o k a r s k a , T. IV, 1863–1918, Część 3, Ossolineum, Wrocław 1987, s. 40–42.
96. *Astronomia*, [w:] *Historia nauki polskiej*, pod red. B. S u c h o d o l s k i e g o , redaktor tomu Z. S k u b a ł a - T o k a r s k a , T. IV, 1864–1918, Część 3, Ossolineum, Wrocław 1987, s. 60–69.
97. M. K o p e r n i k : *O obrotach. Księga pierwsza*, przekład z łaciny Mieczysław B r o Ź e k , przedmowa i posłowie J. D o b r z y c k i : *Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace Popularnonaukowe*, Ossolineum, Wrocław 1987, 124 s. (*Przedmowa*, s. 7–10; *posłowie*, s. 64–124).
98. *Some theory*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 18, 1987, s. 195–200.
99. *The „Tabulae resolutae”*, [w:] *De Astronomia Alphonsi Regis, Univ. De Barcelona*, Barcelona 1987, s. 71–77.
100. *Najstarszy polski zodiak*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 32, 1987, nr 2, s. 441–444.
101. N. M. S w e r d l o w , O. N e u g e b a u e r : *Mathematical Astronomy in Copernicus's „Dr revolutiones”*, Berlin 1984, „Centaurus”, Vol. 30, 1987, nr 3, s. 302–305. (recenzja).

1988

102. *Jan Chrzyciel Komarzewski – przyczynki do biografii*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 33, 1988, z. 2, s. 495–507.
103. *Gwiazdy władysławowskie. Na marginesie rocznicy śmierci Heweliusza (1611–1687)*, „Delta”, 1988, nr 7.

1989

104. (Współautor T. B i e ń k o w s k i): *Kierunki rozwoju nauki*, Warszawa 1989 PWN, 191 s. (książka).
105. (Współautor A. D o b r z y c k i): *Atlas nieba gwiazdzistego: epoka J2000.0*, PWN, Warszawa 1989, 15 s. [12] k., tabl., mapy (książka).
106. (Współautor Lech S z c z u c k i): *On the Transmission of Copernicus's „Commentariolus” in the Sixteenth Century*, „Journal for the History of Astronomy”, T. 20, 1989, nr 1, s. 25–28.
107. *Tablice astronomiczne Jana Regiomontana w Krakowie*, „Studia Mediewistyczne”, T. 26, 1989, z. 1, s. 85–92.
108. *Reference Meridian of the Copernican Astronomy*, [w:] *From Stars to Quasars. Proceedings of a Scientific Conference held in Torun. 17–18 October 1985*, Toruń 1989, s. 12–15.
109. *Kepler i gwiazda betlejemska*, „Wiedza i Życie”, 1989, nr 11–12, s. 69–74.
110. *Historia naturalna gwiazdozbiorów i wstęp do studiów nad ikonografią nieba gwiazdzistego*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 34, 1989, nr 4, s. 891–900.
111. [List do redakcji w sprawie uzupełnień bibliograficznych do *Przyczynków do bibliografii J. Komarzewskiego*], „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 34, 1989, nr 3, s. 727.

1990

112. Armin G e r l, *Trigonometrisch-astronomisches Rechnenkurs vor Copernicus. Der Briefwechsel Regiomontanus-Bianchi, Ftr. Steiner Verlag, Stuttgart 1989*, „Centaurus”, Vol. 33, 1990, nr 2–3, s. 280–281. (recenzja).
113. Jan Śniadecki, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, T. 53, 1990 (wyd. 1992), s. 15–17.

1991

114. *Introduction. Postscript*, [w:] N. C o p e r n i c u s: *On the Revolutions. Book one*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 1991, s. 7–8, 49–88.

1992

115. *The Scientific Revolution in Poland*, [w:] *The Scientific Revolutions in National Context*, ed. by Roy Porter, Mikul's Teich, Cambridge University Press, Cambridge 1992, s. 150–157.
116. *N wymiarów astronomii*, „Analecta”, T. 1, 1992, z. 1, s. 103–109.
117. *New Astronomy*, „Comparative History of Literature in European Languages”, T. 3, 1992 (?), Toronto, ICLA.
118. *Two Dimensions in the Medieval Universe*, „Studia Niedzickie”, 1992 (?).
119. *Sprawozdanie Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN za lata 1990–1991*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 37, 1992, nr 2, s. 269–276.
120. *Zinner on Regiomontanus*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 23, 1992, nr 4, s. 305–307.

1993

121. Freddy Litten, *Astronomie in Bayern 1914–1945, Stuttgart 1992*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. 38, 1993, nr 1, s. 188–191. (recenzja).
122. Nicholas Copernicus: *On the Revolutions*, ed. by J. Dobrzycki, transl. by E. Rosen, Foundations of Natural History, The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1993, 481 s. (amerykańskie wydanie 2).
123. (Współautor Owen Gingerich): *The Master of the 1550 radices: Jofrancus Offusius*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 24, 1993, s. 235–253.
124. *Dziedzictwo astrologii antycznej*, „Świat Nauki”, 1993, nr 1, s. 102–103. (recenzja).
125. *Księżyc a sprawa polska*, [w:] *Bibliologia dyscypliną integrującą. Z badań nad polskimi księgozbiórami historycznymi*, [tom specjalny], Warszawa 1993, s. 269–271.
126. (Współautor L. Zasztowt): *Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Nauki PAN w roku 1992*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 38: 1993, z. 2, s. 221–230.

1994

127. M. Kopernik: *O obrotach. Księga pierwsza*, przekład z łaciny Mieczysław Brożek, przedmowa i posłowie J. Dobrzycki, Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace Populamonaucowe, nr 60, Toruń 1994, 122 s. (wydanie drugie).
128. *Two Balthasars, not one*. [w:] *Beitrage der polnischen Stipendiaten [...]*, Kraków 1994, s. 15–18.

1995

129. *Frontiers of Scientific Revolution*, (referat proszony), *Actes. XVIIIe Congres International des Sciences Historiques*, Montreal 1995, s. 229–231.
130. *Sprawozdanie z działalności statutowej Instytutu Historii Nauki PAN w roku 1994*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 40, 1995, nr 1, s. 193–198.
131. *Charting the Sky: Between Cartography and Art*, „Vistas in Astronomy”, 1995, nr 39, s. 723.

1996

132. (Współautor Richard L. K r e m e r): *Peurbach and Maragha Astronomy? The Ephemerides of Johannes Angelus and their Implications*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 27, 1996, nr 3, s. 187–237.
133. *When the Latitude of Borowiec Began to Change*. „Artificial Satellites. Planetary Geodesy”, Nr 28, Vol. 31, nr 3, 1996, s. 131–132.
134. *Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Nauki PAN w 1995 r.*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 1996, nr 1, s. 159–164.
135. J. P e t e r s o n, *Newton's Clock, New York 1993*, „Przegląd Geofizyczny”, 1996. (recenzja).
136. W. S c h l o s s e r, J. C z e r n y, *Sterne und Steine, Darmstadt 1996*, „Przegląd Geofizyczny”, 1996 (recenzja).

1997

137. (Współautor A. D o b r z y c k i): *Atlas nieba gwiazdowego: epoka J2000.0*, Warszawa 1997 Prószyński i S-ka, 24 s., [87] k., tabl., mapy (książka).
138. (Współautor L. Z a s z t o w t): *Towarzystwo Naukowe Warszawskie*, [w:] *Encyklopedia Powszechna PWN*, T. 6, 1997, s. 430.
139. *Wcześni czytelnicy Kopernika*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, T. 41, 1997, s. 33–42.

1998

140. (Współautor T. B i e ń k o w s k i): *Staropolski świat nauki: uczeni i szkoły wobec osiągnięć nowożytnych nauk przyrodniczych*, IHN PAN, Warszawa 1998, XIV, 99 s. (książka).

141. *Święty Jerzy gra na skrzypkach, czyli krakowski spór o podstawy i metodę nauki w XVII wieku*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, T. 42, 1998, s. 73–80.

1999

142. *Saturn, Aristotelian astronomy, and Cracow Astronomers: an episode from the early years of Telescopic astronomy*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 30, 1999, nr 99, s. 121–129.
143. *Paweł Czartoryski (1924–1999)*, „Postępy Fizyki”, 1999, z. 6, s. 336–338 (nekrolog).
144. *Krakowska obserwacja Saturna, 5 września 1640 r.*, „Urania”, 1999, nr 1, s. 40–41.

2001

145. *Notes on the Copernicus's early heliocentrism*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 32, 2001, nr 3, s. 223–225.

2002

146. (Współautor J. W ł o d a r c z y k), *Historia naturalna gwiazdozbiorów*, Warszawa 2002 Prószyński i S-ka. 287 s., il., tabl., mapy.

2003

147. *Referat, [w:] The Polish Cultural and Scientific Heritage at the Dawn of the Third Millenium: collective work*, ed. by Comm. Chaired by E. S z c z e p a n i k , Polish Cultural Foundation, Polish Society of Arts and Sciences, London 2003.

oraz:

148. Około 80 haseł z historii astronomii w *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN*.

Przypisy

¹ *Historia astronomii w Polsce*, napisali: J. D o b r z y c k i , M. M a r k o w s k i , T. P r z y p k o w s k i ; pod red. E. R y b k i , Wrocław 1975 Ossolineum, T. I oraz liczne artykuły w „Journal for the History of Astronomy”.

² Nicholas Copernicus: *Complete works. 2, On the Revolutions*, ed. by J. Dobrzycki, transl. and commentary Edward Rosen. Cracow 1978 Polish Scientific Publishers, XVII, 450 s., il.

³ (Współautor Marian Biskup): *Mikołaj Kopernik, uczyony i obywatel*, Interpress, Warszawa 1972, 114 s.; toż: *Copernicus, scholar and citizen*. Warszawa 1972 Interpress Publishers, 119 p.

⁴ (Współautor Leszek Hajdukiewicz): *Mikołaj Kopernik (1473–1543)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. XIV, Wrocław 1968–69, s. 3–16.

⁵ M. Bajer: *Dobrzyccy i Kolbuszewscy*. „Forum Akademickie”, 1998, nr 1.

⁶ R. Połlak: *Dobrzycki Stanisław (1875–1931)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. V: 1939–1946, s. 273.

⁷ Pufna opinia rektora Uniwersytetu Poznańskiego dla Biura Kadr Polskiej Akademii Nauk z dn. 7 grudnia 1955 r. Teczka osobowa J. Dobrzyckiego, Archiwum IHN PAN. Dalsze dokumenty cytowane za tym źródłem.

⁸ Maria Dobrzycka, urodzona w 1928 r., emerytowany profesor Instytutu Geodezji i Kartografii. Z małżeństwa tego ma dwóch synów: Stanisława, historyka, urodzonego w 1957 r., i Adama, astronoma, urodzonego w 1959 r.

⁹ Pismo prof. J. Witkowskiego do Wydziału III PAN z dn. 22 marca 1958 r. W podobnym duchu sporządzona była opinia prof. J. Witkowskiego z dn. 10 października 1955 r.

¹⁰ A. Birkenmajer: *Roboczy konspekt zespołowej „Historii astronomii” w Polsce*. „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, Seria C: „Historia Nauk Matematycznych, Fizyczno-Chemicznych i Geologiczno-Geograficznych”, z. 2, 1959, s. 7–27.

¹¹ J. Dobrzycki, M. Markowski, T. Przytkowski: *Historia astronomii w Polsce*, pod red. E. Rybki, Wrocław 1975 Ossolineum, T. I.

¹² E. Rybka, P. Rybka: *Historia astronomii w Polsce*, Wrocław 1983 Ossolineum, T. II.

¹³ Władał także rosyjskim i włoskim.

¹⁴ Opinia kierownika ZHNiT prof. B. Suchodolskiego na temat doc. J. Dobrzyckiego z dn. 2 lipca 1966 r.

¹⁵ Pismo profesora B. Suchodolskiego do Sekretarza Naukowego PAN z dn. 12 stycznia 1961 r. Na nim odręczna, pozytywna opinia profesora S. Żółkiewskiego z dn. 14 lutego 1961 r.

¹⁶ *The Uppsala Notes*, [w:] *Proceeding of the Joint Symposium of the IAU and the IUHPS, cosponsored by the IAHS. Astronomy of Copernicus and its background*. Toruń 1973, editors Owen Gingerich, Jerzy Dobrzycki, *Studia Copernicana* 13, *Colloquia Copernicana* 3, Wrocław 1975 Ossolineum, s. 161–197.

¹⁷ *Teoria precesji w astronomii średniowiecznej*. „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria C, T. 11, 1965, s. 3–47.

¹⁸ *Aleksander Birkenmajer jako historyk nauki*, „Przegląd Biblioteczny”, 1978, s. 169–174.

¹⁹ Pismo Birkenmajera i Suchodolskiego do Wydziału I Nauk Społecznych PAN z dnia 5 maja 1964 r.

²⁰ *Galilée et la Pologne*. „Hebdomadaire Polonais” nr 50, 1964, s. 7.

²¹ M. in. A. S h i r a k a t s i : Kosmografia, „Archives Int. D’Histoire des Sciences”, nr 64, 1963, s. 320.

²² Tytuł nadany został uchwałą Rady Państwa z dn. 4 kwietnia 1974 r. O powierzeniu stanowiska profesora PAN informowało pismo Sekretarza Naukowego PAN Jana Kaczmarka z dnia 12 maja 1974 r.

²³ Opinie z lipca–września 1972 r.

²⁴ Pismo Sekretarza Wydziału I PAN Władysława Markiewicza z dn. 16 listopada 1974 r.

²⁵ Pismo Sekretarza Naukowego PAN Władysława Markiewicza z dn. 29 września 1977 r. powołujące Dobrzyckiego na stanowisko z dniem 1 października 1977 r.

²⁶ Pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Zakładowego PZPR w Polskiej Akademii Nauk, instytucji zatrudniającej wówczas ponad 10 tysięcy osób.

²⁷ *The reception of Copernicus’ heliocentric theory. Proceedings of a symposium organized by the Nicolaus Copernicus Committee of the International Union of the History and Philosophy of Science, Toruń. Poland 1973*, edited by Jerzy D o b r z y c k i , *Studia Copernicana* 5. *Colloquia Copernicana* 1, D. Reidel. Dordrecht, Boston 1972, 368 p.; *Études sur l’audience de la théorie héliocentrique. Conférences du Symposium de l’UIHPS. Toruń 1973*, Redaktor tomu Jerzy D o b r z y c k i , *Studia Copernicana* 5. *Colloquia Copernicana* 1, Wrocław 1972 Ossolineum, 368 s. (także w językach angielskim i niemieckim); *Études sur l’audience de la théorie héliocentrique. Conférences du Symposium de l’UIHPS. Toruń 1973*, Redaktor tomu Jerzy D o b r z y c k i , *Studia Copernicana* 6. *Colloquia Copernicana* 2, Wrocław 1973 Ossolineum, 132 s. (także w językach angielskim, niemieckim i włoskim); *Proceeding of the Joint Symposium of the IAU and the IUHPS, co-sponsored by the IAHS. Astronomy of Copernicus and its background, Toruń 1973*, editors Owen G i n g e r i c h , Jerzy D o b r z y c k i , *Studia Copernicana* 13, *Colloquia Copernicana* 3, Wrocław 1975 Ossolineum, 212 s. (także w języku francuskim).

²⁸ *Nicolai Copernici de revolutionibus libri sex* [editio Ricardus G a n s i n i e c , commentariis instruxerunt Alexander B i r k e n m a j e r , Georgius D o b r z y c k i . Commentaries in Linguam Latinam verterunt Andreas K e m p f i , Georgius W o j t c z a k , Georgius D a n i e l e w i c z], *Nicolai Copernici opera omnia*, vol 2, Varsaviae, Officine Publica Libris Scientificis Edendis, 1975, XXV, 444 p.

²⁹ *The Aberdeen Copy of Copernicus’s „Commentariolus”*. „Journal for the History of Astronomy”, T. 4, 1973, nr 2, s. 124–127.

³⁰ *Astronomia przedkopernikowska*, Biblioteka Kopernikańska, nr 7, Prace popularno-naukowe, nr 47, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Toruń 1971, 57 s.; (Współautor Marian B i s k u p) : *Copernicus, scholar and citizen*, Interpres Publishers, Warszawa 1972, 119 p.

³¹ *Historia astronomii w Polsce*, napisali: J. D o b r z y c k i , Mieczysław M a r k o w s k i , Tadeusz P r z y p k o w s k i ; pod red. Eugeniusza R y b k i , Wrocław 1975 Ossolineum, T. I; *Nicholas C o p e r n i c u s : Complete works. 2, On the Revolutions*, ed. by J. D o b r z y c k i , transl. and commentary Edward R o s e n , Cracow 1978 Polish Scientific Publishers, XVII, 450 s., il.

³² *Nicholas C o p e r n i c u s : On the Revolutions*, ed. by J. D o b r z y c k i , transl. by E. R o s e n , Baltimore 1992 The John Hopkins University Press, Baltimore 1978, 481

s.; wyd. 2, (edycja amerykańska); Nicholas Copernicus: *On the Revolutions*, ed. by J. Dobrzycki, transl. by E. Rosen, London 1978, 481 s. (edycja angielska).

³³ Wiązało się to z próbą interwencji w sprawie zatrzymanych podczas strajku w Polskiej Akademii Nauk, w dniu 15 grudnia 1981 r., pracowników IHNOiT: Mieczysława Bąka i Jana Kozłowskiego. Na szczęście obaj zostali następnego dnia wypuszczeni z aresztu.

³⁴ Archiwum to wywiózł osobiście (z pomocą żony) z otoczonego już przez milicyjne patrole Pałacu Staszica.

³⁵ *Nauki matematyczno-fizyczne. Wstęp*, [w:] *Historia nauki polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego, redaktor tomu Z. Skubala-Tokarska, T. IV, Część 3, Wrocław 1987 Ossolineum, s. 40–42; *Astronomia*, [w:] *Historia nauki polskiej*, T. IV, Część 3, Wrocław 1987 Ossolineum, s. 60–69.

³⁶ M. Kopernik: *O obrotach. Księga pierwsza*, przekład z łaciny Mieczysław Brózek, przedmowa i posłowie J. Dobrzycki, Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace Popularnonaukowe, Wrocław 1987 Ossolineum, 124 s. Wydanie 2, Toruń 1994.

³⁷ (Współautor T. Bięńkowski): *Kierunki rozwoju nauki*, Warszawa 1989 PWN, 191 s.

³⁸ (Współautor A. Dobrzycki): *Atlas nieba gwiazdowego: epoka J2000.0*. Warszawa 1989 PWN, 15 s. [12] k., tabl., mapy.

³⁹ (Współautor L. Szczucki): *On the Transmission of Copernicus's „Commentariolus” in the Sixteenth Century*, „Journal for the History of Astronomy”, T. 20, 1989, nr 1, s. 25–28.

⁴⁰ Pismo Sekretarza Naukowego PAN Romana Neya z dnia 11 stycznia 1990 r.

⁴¹ Aleksandra Szpilewicz była asystentką Profesora w latach 1971–1995; pamięta do dziś rozmowę kwalifikacyjną, podczas której próbowała przedstawić posiadane świadectwa. Profesor przerwał jej szybko, mówiąc: „Ja nie pytam Pani o papierki, pytam, co Pani naprawdę umie!” Umiała tyle, ile trzeba było na początek; lata współpracy wspomina niczym pobyt na najlepszej wyższej uczelni, jaką można sobie wymarzyć.

⁴² *Historia nauki polskiej*, T. V, cz. I, 1918–1951, pod red. B. Suchodolskiego i Z. Skubalę-Tokarskiej, Wrocław 1992 Ossolineum, 699 s.

⁴³ Logo Instytutu i Wydawnictwa zaprojektował, na zamówienie Profesora Dobrzyckiego, artysta plastyk Kamil Witkowski.

⁴⁴ Dla przykładu wydano: *Album studentów Akademii Zamojskiej 1595–1781*, opracował H. Gmiterek, Warszawa 1995 IHN PAN, 604 s. oraz później: *Listy z prowinji. Korespondencja wizytatorów generalnych, rektorów i nauczycieli ze Szkołą Główną Koronną 1779–1794*, zebrała, wstępem i przypisami opatrzyła K. Mrózowska, Warszawa 1998 IHN PAN, 432 s.

⁴⁵ Jedną z pierwszych była praca: M. Bečkovéj, T. Bięńkowskiego, D. Čapkovej: *Znajomość dzieł Jana Amosa Komeńskiego na ziemiach czeskich, słowackich i polskich od połowy XVII w. do czasów obecnych*, Warszawa 1991 IHNOiT PAN, 164 s.; inna, warta odnotowania, to wydana po angielsku książka Zbigniewa Szydły o Sędziwoju: Z. Szydło: *Water which does not wet hands: the alchemy of Michael Sendivogius*, Warszawa 1994, XIV, 300 s.; t o ż : *Woda, która nie moczy rąk: alchemia Michała Sędziwoja*, Warszawa 1997, 299 s.

⁴⁶ *Historia nauki polskiej. Wiek XX. Nauki ścisłe. Zeszyt pierwszy*, Warszawa 1994 IHN PAN, 378 s., il.; *Historia nauki polskiej. Wiek XX. Nauki o ziemi*, Warszawa 1995 IHN PAN.

⁴⁷ *Historia nauki polskiej. Wiek XX. Nauki filologiczne*, pod red. A. Śródki, Warszawa 1999 IHN PAN, 240 s.

⁴⁸ W. Fiszeroła: *Dzieje moje własne i osób postronnych*, Londyn 1975, reprint Warszawa 1993 IHN PAN, 439 s.

⁴⁹ *Akta stanów Prus Królewskich, T. 8, (1520–1526)*, wydali M. Biskup i I. Jarosz-Biskupowa, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 77; wyd. Warszawa-Toruń 1993 IHNOiT PAN, XXI, 468 s.

⁵⁰ *Narodziny i działalność Polish University College (1947–1953). Sympozjum w pięćdziesiątą rocznicę powołania w W. Brytanii Komisji Akademickich Studiów Technicznych (5 I 1942 r.)*, Warszawa, 9–11 września 1992 r., pod red. B. Orłowskiego, Warszawa 1992, 176 s.; *Nauka wobec totalitaryzmów. W 55 rocznicę wybuchu II wojny światowej. Materiały sympozjum, 15–17 września 1994*, pod red. B. Orłowskiego, Warszawa 1994, 144 s.

⁵¹ *Lwowskie środowisko naukowe w latach 1939–1945*, pod red. naukową I. Stasiewicz-Jasiukowej, Warszawa 1991 IHNOiT PAN, 96 s. (wyd. I); toż: Warszawa 1993, 240 s. (wyd. 3).

⁵² *Wkład pijarów do nauki i kultury w Polsce XVII–XIX w.*, pod red. I. Stasiewicz-Jasiukowej, Warszawa-Kraków 1993 IHNOiT PAN i Prowincja Polska Pijarów, 652 s., il.

⁵³ „Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, T. LI: 1988, T. LII: 1989 (łącznie), Wrocław 1992 Ossolineum, 140 s.

⁵⁴ „Rocznik TNW”, T. LIII: 1990, 172 s.; T. LIV: 1991, 189 s. (wyd. 1993).

⁵⁵ „Rocznik TNW”, T. LV: 1992, 148 s. (wyd. 1994); T. LVI: 1993, 86 s., XXX (wyd. 1994) i następane.

⁵⁶ W ten sposób okazało się, na przykład, że poza TNW jest profesor Jan Drewnowski z Wielkiej Brytanii, wybitny ekonomista, członek TNW od 1950 r.

⁵⁷ *Aneks: Spis członków TNW*, „Rocznik TNW”, T. LVI: 1993 (wyd. 1994), s. I–XXX.

⁵⁸ Akt mianowania na stanowisko profesora zwyczajnego w IHNOiT PAN z dniem 1 listopada 1992 r. podpisany przez Wiceprezesa, Sekretarza Naukowego PAN Leszka Kuźnickiego, Warszawa, październik 1992 r.

⁵⁹ Akt mianowania na stanowisko profesora w IHN PAN podpisany przez Prezesa PAN Leszka Kuźnickiego w Warszawie, dnia 15 października 1997 r.

⁶⁰ Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Naukowej IHNOiT PAN pod przewodnictwem Bogdana Suchodolskiego z 3 września 1992 r. 22 osoby opowiedziały się „za” przy 2 głosach wstrzymujących.

⁶¹ Pismo Wiceprezesa, Sekretarza Naukowego PAN z dnia 16 listopada 1995 r. o przyjęciu rezygnacji z dniem 31 grudnia 1995 r.

⁶² Referat sympozjalny na Międzynarodowym Kongresie Nauki w Liege w roku 1997.

⁶³ (Współautor Owen Gingrich): *The Master of the 1550 radices: Jofrancus Offusius*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 24, 1993, s. 235–253; (Współautor

Richard L. K r e m e r): *Peurbach and Maragha Astronomy? The Ephemerides of Johannes Angelus and their implications*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 27, 1996, nr 3, s. 187–237.

⁶⁴ Zinner on Regiomontanus, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 23, 1992, nr 4, s. 305–307; *Saturn, Aristotelian astronomy, and Cracow Astronomers: an episode from the early years of Telescopic astronomy*, „Journal for the History of astronomy”, Vol. 30, 1999, nr 99, s. 121–129; *Notes on the Copernicus's early heliocentrism*, „Journal for the History of Astronomy”, Vol. 32, 2001, nr 3, s. 223–225.

⁶⁵ *The role of observations in the work of Copernicus*, „Vistas in Astronomy”, T. 17, 1975, s. 27–30; *Kepler in Żagań*, „Vistas in Astronomy”, T. 18, 1975, s. 177–181; *Astronomy versus Cartography – Late Medieval Longitudes*, „Vistas in Astronomy”, 1985, nr 28, s. 187; *Charting the Sky: Between Cartography and Art*, „Vistas in Astronomy”, 1995, nr 39, s. 723.

⁶⁶ (Współautor T. B i e ń k o w s k i): *Staropolski świat nauki: uczeni i szkoły wobec osiągnięć nowożytnych nauk przyrodniczych*, Warszawa 1998 IHN PAN, XIV, 99 s.

⁶⁷ *Wcześni czytelnicy Kopernika*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, T. 41, 1997, s. 33–42; *Święty Jerzy gra na skrzypkach, czyli krakowski spór o podstawy i metodę nauki w XVII wieku*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, T. 42, 1998, s. 73–80.

⁶⁸ *Paweł Czartoryski (1924–1999)*, „Postępy Fizyki”, 1999, z. 6, s. 336–338 (nekrolog).

⁶⁹ (Współautor L. Z a s z t o w t): *Towarzystwo Naukowe Warszawskie*, [w:] *Encyklopedia Powszechna PWN*, T. 6, 1997, s. 430.

⁷⁰ *Krakowska obserwacja Saturna, 5 września 1640 r.*, „Urania”, 1999, nr 1, s. 40–41.

⁷¹ (Współautor J. W ł o d a r c z y k): *Historia naturalna gwiazdozbiorów*, Warszawa 2002 Prószyński i S-ka, 287 s., il., tabl., mapy.